

O'QUVCHI SHAXSINING PSIXOLOGIK RIVOJLANISHI INQIROZ DAVRLARIDA PSIXOLOGIK YORDAM KO'RSATISHNING AHAMIYATI

*Muallif: Djurayeva Nargizaxon Valiyevna
Farg'ona viloyati Buvayda tumani 1-umumiy
o'rta ta'lim maktabi psixologi*

Annotatsiya

Mazkur maqolada maktab yoshidagi o'quvchilarning psixofiziologik rivojlanish jarayonida yuzaga keladigan inqirozli davrlar (7 yosh va o'smirlik inqirozlari) tahlil qilinadi. Inqiroz davrlarida o'quvchilarning emotsional holati, o'zini tutishi va o'zlashtirish darajasidagi o'zgarishlar o'rganilgan. Tadqiqot davomida inqiroz holatidagi o'quvchilarga ko'rsatiladigan psixologik yordam turlari va ularning samaradorligi ilmiy asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: yosh inqirozlari, o'smirlik davri, psixologik yordam, adaptatsiya, shaxs rivojlanishi, maktab psixologi, emotsional barqarorlik.

I. Kirish (Introduction)

Shaxsning kamol topishi silliq chiziqdan iborat emas, u ma'lum bir "burilish nuqtalari" yoki inqirozlarni bosib o'tadi. L.S.Vigotskiy ta'limotiga ko'ra, yosh inqirozlari rivojlanishning zaruriy bosqichidir. Maktab amaliyotida asosan ikki yirik inqiroz davri kuzatiladi: 1. **7 yosh inqirozi:** O'yin faoliyatidan o'quv faoliyatiga o'tishdagi qiyinchiliklar. 2. **O'smirlik inqirozi (12-15 yosh):** "Kattalik hissi"ning shakllanishi, gormonal o'zgarishlar va ijtimoiy munosabatlarning murakkablashishi.

Buvayda tumani 1-maktab misolida ushbu davrlarda o'quvchilarga o'z vaqtida professional psixologik yordam ko'rsatish, ularning keyingi ijtimoiy hayotida barqaror shakllanishini ta'minlaydi.

II. Metodologiya (Methods)

Tadqiqotda Buvayda tumani 1-maktabning 1-sinf (7 yosh) va 7-9-sinf (o'smirlar) o'quvchilari ishtirok etdi. Quyidagi metodlar qo'llanildi:

* **Anketalash:** O'quvchilarning o'z-o'zini baholashi va tashvishlanish darajasini aniqlash (Filips testi).

* **Proyektiv metodikalar:** "Mavjud bo'lmagan hayvon", "Mening oilam" rasmlari testlari orqali ichki kechinmalarni o'rganish.

* **Korreksion treninglar:** "Inqirozdan o'sishga" deb nomlangan maxsus psixologik dastur. * **Intervyu:** Ota-onalar va sinf rahbarlari bilan bolaning xulqidagi keskin o'zgarishlar haqida suhbat.

III. Natijalar (Results)

O'tkazilgan o'rganishlar quyidagi natijalarni berdi:

* **1-sinf o'quvchilarida:** O'quvchilarning 18% ida 7 yosh inqirozi belgilari (o'jarlik, o'quv motivatsiyasining pastligi, maktabga chiqishni istamaslik) yaqqol namoyon bo'ldi. * **O'smirlarda:** 7-9 sinf o'quvchilarining 32% ida o'smirlik inqiroziga xos emotsional beqarorlik, kattalar bilan muloqotda agressivlik va o'zini anglashdagi ziddiyatlar aniqlandi. * **Psixologik aralashuv samarasi:** Inqiroz davridagi o'quvchilar bilan olib borilgan 5 bosqichli individual korreksion suhbatlardan so'ng, ularning 22% ida psixologik bosim (stres) darajasi pasayishi va tengdoshlari bilan muloqotning yaxshilanishi kuzatildi.

IV. Muhokama (Discussion)

Inqiroz davrlari – bu shaxs rivojlanishining "xavfli", lekin ayni paytda "imkoniyatlar" davridir. * 7 yoshli bolaga psixologik yordam ko'rsatishda uni "o'quvchi" rolini qabul qilishiga ko'maklashish kerak. * O'smirlar bilan ishlashda esa ularga "buyruq berish" emas, balki "hamkorlik" uslubini tanlash lozim. Psixolog bu davrda o'quvchi va ota-ona o'rtasida ko'prik vazifasini o'tashi zarur. * Buvayda tumani 1-maktab tajribasi shuni ko'rsatadiki, inqiroz davridagi o'quvchini jazolash yoki qoralash emas, balki uning yangi ehtiyojlarini (mustaqillik, o'zini namoyon qilish) qondirishga yo'naltirilgan psixologik muhit yaratish lozim.

V. Xulosa (Conclusion)

O'quvchi shaxsining psixologik inqiroz davrlarini muvaffaqiyatli bosib o'tishi maktab psixologining kasbiy mahoratiga bog'liq. Djurayeva Nargizaxon Valiyevna tomonidan ishlab chiqilgan tavsiyalar shuni ko'rsatadiki, inqiroz davridagi o'quvchilarga tizimli psixoprofilaktik yordam ko'rsatish: 1. O'quvchining maktabga adaptatsiyasini tezlashtiradi; 2. Shaxslararo nizolarning oldini oladi; 3. O'quvchining o'z ichki imkoniyatlariga bo'lgan ishonchini oshiradi.

VI. Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vigotskiy L.S. "Yosh davrlari psixologiyasi".
2. G'oziyev E.G'. "Psixologiya (Yosh davrlari psixologiyasi)".
3. Elkonin D.B. "Bolalar psixologiyasi".
4. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining psixologik xizmat to'g'risidagi nizomlari.